

Eskutitzak eta iritziak

OTEITZA'ren eskutitza

EGAÑA adiskideari

Fray XABIER DE EGAÑA, agur nere adiskide ona, nere praile anaya, euskeraz zerbait zuri esan nai det baño gaizki ibilltzen naiz nere euskerarekin zoritxarrez orain berandu da ikasteko, ez det astirik. Bueno bada une batez erantzuteko... (sic)

Txit maitekor ta goxo zure idatzia, biotzetik eskertzen dizut. Txit burutsua, zorrotza ta irmoa ere zure idazlana ta baita ere oso-osea erlijioso-bokazioari dagokion kristautasun arrazoilariaren aldetik. Miresgarri adierazten duzu benetan nere erlijio-senaren funtsa estetikoa, dituen eta zuk onartu ezin (konprenitzen zaitut, gaurkoz) ditzakezun mugaekin (itxurazkoak eta istante-koak). Izan ere, nere erlijiotasuna ez da kristaua, uste dut eta ere ez dala kristaua gure herriaren erlijio-sentimen gordea, barrenera baztertuta, kasik ahaztua. Honela pentsatzen dut eta honela kristaui onartzen, kristau-esistentzialismoarekin maiteki bat-egiñik.

kristau-salbazioa eta estetika-salbazioa

zuk diozu: Honela ziran gauzak (heriotza desagertzea da...) kristau berri-ona etorri bitartean. Kristo'ren ondoren heriotza ez da bildur-aldia, ez da desagertzea. Erabat alderantzira: izatearen hastapena da. Ikuspegi honen aldetik estetika-salbazioak ere, ene gardiz, bestela behar du izan. Hauxe ezin dut Oteitza'gan arkitu». Ezin dut, Egaña adiskide, estetika aldetik, ezin dut besterik seiñalatu. Estetika-salbazioaren planteamenduak ez dauka estetika hutsen ez gehiago ez bestelakorik ematerik. Metafisikari emateko ihardespen bakarra, eta mundu honetan, estetikaren ihardespena da. Eta goibeltasun-apur-

ñoak gelditzen bazaizkigu (gelditzen bazaizkit) edo nere heriotz ondoren bitzitzen jarraitzeko beharrik daukadanik pentsateko eskubide ematen ez didan, muga estetikoagatik goibeltasun hori nigan gelditzen bada nere erlijio-tasun estetiko honen goibeltasun hauxe da hain zuzen, kristauen beste biziko pentsamentuaren alaitasun erlijiosoaren alderantzira, hain zuzen ere erlijiotasun estetiko onen goibeltasuna bera dut maiteki, kristauki erlijiotasunearan garaituarazten nauana bizitza honetan, izante bezela izantenago egiten nauana istantean, erlijiotasunez izantenagotzen une hontan, osatuagotzen ta al-kartuagotzen, batuagotzen, gauza oroen igarotze zoragarriarekin, gure bizitzaren igarotze erlijioso ta estetikaren arabera natural danarekin (ikusmolde hau ar dezakegu naturalezagaiña bezela). Ez dut zergatik gaindu behar nere bizit-zak nigan eta aldian dituan mugak, erlijioekioago edo erlijio jokabidean on izaten are konprometituago izateko. Eta hemen munduan (hauxe dut kris-tau-konformismoarekin dudan aldean) ezin ditut jasan ene akats bedegar hauek, ezta ere munduarenak, baiña (horrexegatik nago kristautasunaren gain) aski dut dudan nere asti hau (naiz ez aski izan) Jainkoa maitatzeko (eta honela noa azitzen eta ez naiz barreiatzen) edo nioke, itxaro naiez ez dudala itxaro, ezin dezakedala gerorako deus utzi. Dana dala, arrazoiketarako gai bezela kontu haundikoa dugu hau, asko pentsatu ta sofritu dut estetika aldetik. Estetika esistentzialera, Olerkitza edo bizitzako jokabideetan eragiten nauan se-nera bihurtu (estetika bidez hortara iritxi) naizen arteño. Eta bizitza-jokabi-dekiko nere erlijiosidade estetikoaren errealismo unnikor eta ideki honetan uste dut arkitzen dudala (eta bategiten naizela) gure herriaren erlijiosidade tradizionalaren (lateldarrak baiña zaharragoa [prelatinoa] eta estetikaz ela-boratu) jiterik sakonena.

hobeki konprenitzearren, baiña nor?

nere pentsamentuari buruzko idazlana honela izendatzen duzu: «Oteitza ho-beki ulertzeko ohar koxkorrak» eta bakar-bakarrik (ez da aldatu dezazun bai-ña zehazpen bat bururatzan zait hemen) arraro zaidala gertatzen, apika ez dut gustoko edo ez da bidezko ni gai hauetan izendatua izatea neronekin edo neronekin soillik kidetu nazaten, euskaldun guztiori argitan jartzea ajola ta tokatzen zaigun alor hauetan. Ulertu uste dut ez lizukela neregatik ajolik nik pentsatzen dudanak, nik pentsatzen dudanak ez balizu ajolik zerorregatik. Bestelakoan, neroneri ere ez lidake ajolik. Hobeki konprenitzearren, nor? Oteitza? Ba ni ez naiz Oteitza, edo Oteitza nintzan eta ez nuen gogoko Oteitza izan edo Oteitza soillik edo Oteitza dan bezin eskas, horren bakar (apika, aurrerago Oteitza bilakatuko naiz edo Oteitza izan behar dudala uler-tuko dut). Aurretik, barnera pittin bat erortzen utzi behar izan dut nere burua, nere baitatik jokabide pertsonalez askatu behar izan dut, nere barnean na-hastua izatea permititu behar izan dut bai, lagunduago nengoela ikusi arte, ia ezabatua dan baiña jatorri dugun ta barnea kontserbatzen dugun herrialde hau geixeago ezagutu arte, paketea (Oteitza, exposito-bat) inklusako ate-au-rrean lagatzen dan lez, ni ere nere egoera bedegar eta zorigaitzoan lagatze-raiño, oharkabean arras ahazteraiño eldu diran belaun amesgaitzoen artean,

ESKUTITZAK ETA IRITZIAK

abots batzuek, Oteitza batzuek edo izen desberdineko edo izan gabeko zerbait ezagutu arteño. Eta gero abotsak aditu ditu batek bere barnean, deiturak aditu ditu (edo entzun ditu eta ez aditu). Noizdanik ba dute konzientzi barnean hitzegiten didaten abots hauek edo noizdanik, nere aurretik, daude ixil hitzegiten zidaten abotsak? Edozein erabaki artu aurretik zeintzuekin nagoan nere barnean jakin nahi izan dut, zein dan nere barnean nere orde z erabakiak hartzen bide-dituana eta erantzupenaren eske galdezka ari zaidan hau.

Ertia dut nere baitaren azterketa espiritualean gora ta behera aldian ibiltzen permititu didana, abots maltzurak bereiztu arazi eta berdinketa laisterregiak alde bat utziarazi dizkidana. Horrela jetsi naiz, nigatik galdezka, prehistoriaraiño. Ikusi dudana, horrela aztertu dudana zerbaiten berri, irtenurren dan nere «Ejercicios Espirituales» liburuan eman uste dut. (Zuk, Egaña, nere Megalitika, Androkanto eta Q. T. aitatzen dituzu. Baita ere bidali nuan Arantzazu'ko liburutegira Amezaga'ren «Hil berriari aholku zenbait» liburua. Bere epilogo-tipolojian euskaldunak Jainkoarekin eta heriotzarekin dituen hartuemanetan arakutzen saiatzen naiz).

Orain, laburpenez adieraziaz, gure antziñaren azterketa honen bidez kausitu dut kristau-sentimen erlijiosoak, bere mentalidadea, teolojia ta guzti, erti ta lzadi gabeko (erti ta lzadiaren aurkako) sortaldeko zibilizazioaren sorkura dirrela, gure sentimen erlijiosoaren arras kontrako (ertilari ta lzadiak, gure herri ta hizkuntzaz mamitua Mendebaldeko mentalidade propioan) eta honela gure arima desegindu egin da (atzerritik ekarria zan erlijiotasuna estetika-erlijioarengandik banatzea, gure artean sortu ez zanakoaren on soillean), gure irudimen sortzaille ertilari ta erlijiosoaren orni propioak kamustu ta geldierazitzaiaño.

Nitaz ulertu dudana (Oteitza ulertzearen) nigan oroetaz dagoana da, ni ulertzean besteetaz nigan dagoana (gutako bakoitza ulertzearen).

erti-lanak eta erlijio-gaiak Aitarekin duten zer-ikusiaz agian zerbait

Kristo'k Aita aitatzen du, aurrez-aurre dauka, bere artezko ikuspenean (Kristo da hemen ez dana, Aitaren erreñua ez da hemen). Nik Aita aitatu aitatzen dut, ertilaria saietsetik dabil Aitarekin har-emanetan, ba gure har-emanak lur honetan dira. Kristo'k artez du Aita iragarritzen, hauxe da Kristo'ren misterioa kristauarentzat, kristauarentzat Aita ba da, bere kredoa baiezen horretxekin asten du. Ertiliarik ez du deus balezterik. Izadiarekin har-emanetan jarri gabe, soil-soillik Izadiak iragarri dezaioko Aita zeharrez. Honela, Aita ertilariantzat topo egite bat da, gure kultur-altxorratzen egiarekin beti erlazioan dagon egiaren, Aita dan egia osoaren eta ertiaren aldetik, giza-aldeetik atal bat esistentzian baizik izan ez ditekenaren desestaltze ekintza-estetikoaren traszendentzi erlijiosoak. Gizonak sobrenaturalezarekin duan zer-ikusia, ertilariaren erlijiotasunean azitzeagatik da (ertiagatik eta Izadiaren bitartez), baiña guk darabilzkigun jokabideak eta lanbideak ez dira naturalezagaiñekoak.

Sortaldeko zibilizazio erlijiosoen ertia, han sortzen dan kristautasunaren mentalidadea, ez da erti erlijiosoa, profanoa ta apaizarekiko propaganda baizik. Gure arteko erti profanoa, ostera, Sartaldeko gure lehen-mentalidadearen jatorburu prehistorikoan sagaratu da erlijiosidade sakonaren eragile. Sortaldean ez da Izadirik, eta halabeharrez ezta ere ertilaririk, adierazleak baizik. Jesus'ek ez du ertilariantzat hitz bat bakarrik ere eta bere sumeriar, sumeriar-akaditar, kultur-tradizioan, zerbait lehenagoko danaren ezkutapena somatu uste dut estetika erlijiosoaren tradizioak ez duena, apika neretzat Enkidu'k duan adierazkizun osoaren ezkutapena, guk Gilgames'en poeman, han Sortaldearentzat eta kristau-pentsamentuarentzat irudi sagara Gilgames da, baiña gure euskal asabaentzat benetako irudi sagara Enkidu da (nik arkitu dudanez) eta han ager litzazkiguke gure prehistoria ertilariak Sortaldeari eman dizkion kultur-prestamoak. Ager litzazkigukela diot (nik joera hau bai daramakit nere ikaslanetan) eta A. Errandonea'k bere «Eden y Paraiso» liburuan galduriko ahaltasunetaz kejatzen naiz. Errandonea lurreko Paradisuko Adan'i bere mesopotamitar oiñarriak Gilgames'en arkitzearekin konformatzen da, eta Adan honek horrela bertako prehistoria kontuan arturik, bigarren puestoa okupatzen du; baiña gure Sartaldeko prehistoria kontuan artu ezker, hirugarren Adan bilakatzen da. Kontuan izan balitu Enkidu'ren pentsaerari buruzko albisteak, gutxi baiña adierazgarri, dato hoiek atzera-egiten lagunduko zioten euskal-adieraz-hotsaen bide arrigarritik (A. Errandonea'k euskaldun eta sumeriar-akaditar ta gure hizkuntzaren arteko analogiak arkitzen gizon jakintsua izanik, arretaz behar zitun jarraitu) eta gure kultur-ingurumari prehistorikoaren lekukotasun propioen bidetik (hauek seguruenik Errandonea'k ez zituan ezagutzen edo ez zegoan gaitua estetika-aldetik baloratzeko edo, bere borondatez, ez zuan gai hori unki nahi izan katoliko bezela, Erroma, Jerusalem edo... direlako kapital), Enkidu arrotzaren bidean atzera-egitea permitituko zioten albiste ta testimonio hoiek, bera sortu zaneko Arkaitz-zuloraño. Mas d'Azil'en, Lascaux'en, gure santuarioen edesti sagaran herri-nagusi, gure mentalidade estetiko-erlijiosoaren eta hizkuntzaren santuario.

Egaña adiskide, Euskal-Estetika ta Euskal-Filologia eta hizkuntza prehistorikoen Hizkuntzalaritza konparatua sar ditezenean gure Uniberdidadean (halako batean) eta gure seminarioetan (gure mentalidadean ez informazio ez oinarri ez duten beren prestamenak hedatzeko oraindik), nerearen (zuk arkitu duzuren) gisako dan pentsamentu baten babesean ikusiko zera, sortalde ta kristau-teolojiaren tankerakoaren kontradizioa, ez ordea gure barne-erlijioarena, gure etika tradizionalaren ukapena, gure esistentzialismo natural-kristauarena, gure filosofi naturalarena (Estetika erlijiosoa). Somatzen dut erlijioso-deia duan euskaldun baten zalantza: Bere espiritualidade sakonaren, bere arima ta kristau-aurretiko erlijiosidadearen ezaguera eta berarekin euki ditzazken har-emanak, bere katoliko-fedea eta bokazioa aldu ote ditzakete? Ezezkoan nago, bere pertsonatasun erlijiosoa sendotu ta gotortzeko lagunduko diotela uste dut, munduaren kinka gazte ta erlijiosoa berekasa sentitzeko eta, batez ere, gure herriaren kulturaren bide arras galduak zuzentzeko, mendeetan zehar gure arima nahastuaz eta antziñetik arkitzen geran miseri ta pasibukeri-egoera honen erruz arima hori ezabatzeraiño kondenuatuz egin dugun espiritu-gaitza sendatzeko.

ESKUTITZAK ETA IRITZIAK

Beharrezkoa dugu teologian, biblia-hizkuntzetan edo atzerrietako misioetan espezializatu bezin azkar edo-ta are lehenago gure arimaren espiritu ta hizkuntza sortzaille bezela ertiliaraki ezagutzea. Ez daukagu beste herriak erlijioaren aldetik salbatuko ditugula uste izaterik, gurearen egoera tristeza ezagutu aurretik. Gure hizkuntza berriro gureganatu aurretik edo gureganatzearekin batera ertiliaria behar dugu idoro, gure euskeraren baitan bizi izan zan sartalde-mentalidadedun olerkari erlijiosoa, aurretik edo batean gure hizkuntza hitzegiten duan eta galtzen duan euskaldunaren arima behar dugu sendotu kultur aldetik,

aspaldi dala izan zitekean Arantzazu berpizte hauen Unibersidade herrikoia, eta informazioa zabaltzearekin eta inbestigatzearekin baita ere erlijio-ikasketen berritzearen laboratorioreredua, zer gertatzen da hor goian, zeru ta lur artean «ascensor» hoietako bat bezela bizitza-leku bi artean geraturik, gure erlijio-idealismoak Korea'ra jo dezan, Korea'ri buruz, ideologi-barrutian, deus jakin gabe, aurretik edo garai berean deus ere gutaz jakin gabe, Mondragoen, Iruñan edo Bilbon zer gertatzen dan jakin gabe?

beste bat arte, beti zure adizkide (sic) (Uzten zaitut, gizakiak datoz)

Oteitza

Euskeratzailea: J. R. Beloki